

COMPLEXUL MUZEAL ARAD
Colecția minorități
10

INTEGRARE, AUTONOMIE ȘI DIALOG INTERCULTURAL

ARAD 2009

COMPLEXUL MUZEAL ARAD

Colecția minorități

10

Integrare, autonomie, dialog intercultural

Lucrările Simpozionului Internațional de Antropologie
Culturală din 21-23 mai 2008

ARAD

2009

INDUSTRIA MEMORIEI COLECTIVE DUPĂ 1989 ÎN CLUJ-NAPOCA

Jakab Albert Zsolt, Cluj-Napoca

Baza teoretică

Cercetarea memoriei colective/ sociale nu este o disciplină prea veche, însă ceea ce a precedat prezentului a fost totdeauna urmărit de societate. Teoria lui Levi-Strauss că ceea ce a anticipat prezentul este în corelație strânsă, simbolică, cu societatea prezentului, s-a consolidat în ultimele secole. Timpul acumulat și fructificat - în sensul teoriei lui Levi-Strauss - este înregistrat, de societățile moderne, ca tradiție. Modernitatea a efectuat selecțiile ideologice ale tradiției și a alcătuit acele norme (canoane), în urma cărora și-a determinat categoriile *proprie* și *naționale*. Trecutul, ca parte a cunoștințelor culturale comune devine un factor determinant (definitiv) al identităților naționale. Trecutul comun, cunoștințele comune nu înseamnă neapărat și cunoștințe omogene pentru membrii societății. Formele, ritualurile și modul în care se formează (organizează) sunt totdeauna încărcate emoțional și conflictual. În acest sens memoria colectivă nu este numai o cunoștință, ci un proces, un mecanism, care își caracterizează și produce societăți, prin prisma căreia acestea se reorganizează.

În societățile moderne, această dimensiune temporală, relația cu trecutul, cu istoria construită din trecut, este unul din mecanismele simbolice cele mai importante. Cercetarea memoriei colective a devenit o problemă centrală a științelor sociale.

1. În concepția științelor sociale ceea ce transmite trecutul, este tradiția (*tradition*). Formele materializate sau

simbolice ale bunurilor culturale canonizate în ultimele decenii sunt descrise cu ajutorul termenului de „patrimoniu” (patrimoine, cultural heritage). Termenul mai sus menționat a devenit supraîncărcat după „doppingul de memorie” a „erei comemoriale (comemorative)” (Nora 2007): „tizenöt év alatt az örökség fogalma magába vonta a közelmúltat, az öntött elemes építészetet és a haszonépületeket, a pályaudvarokat és a piacokat, amelyekre ma már másképp tekintünk.” (Studiul din 1986 în traducere maghiară: Chastel 2006: 125.)

2. Reprezentările politice sunt strâns legate de tradițiile culturale. Aceste două categorii și intenții se pot separa, dar totuși trebuie să observăm faptul că sunt foarte multe tradiții și imagini ale trecutului, care au fost inventate în contexte ideologice și politice. (vö: Hobsbawm–Ranger 1983). Eric Hobsbawm interpretează memoria colectivă ca tradiție inventată, precum „producerea” tradiției în Europa secolului al 19-lea (Hobsbawm 1987). Este vorba despre inițiativele socialo-politice prin care anumite personaje, evenimente și procese politice, istorice sunt redată printr-o altă perspectivă, corelație și context, în urma cărora se produc alte imagini ale trecutului și ale istoriei.

3. Analiza cunoștințelor culturale se poate face prin reprezentările afișate pe scenele vieții sociale și expuse sferei publice. În acest sens memoria colectivă nu este o abstracție, ci cea care se reprezintă prin locuri/spațiu. Pierre Nora, teoreticianul spațiului memorial vorbește despre dispariția memoriei (Nora red. 1984–1992). Sentimentul (feelingul) continuității trecutului și memoriei s-a mutat în spații materiale, simbolice și funcționale: „Vorbim atât de mult despre memorie, doar pentru că ea nu mai există.” Receptarea trecutului și a memoriei a suferit modificări datorită fenomenului localizării. „Există locuri ale memoriei (lieux de mémoire), pentru că ea nu mai are un cadru adevărat (milieux de mémoire)” (Nora 1999: 142).

4. Organizarea memoriei nu este un gest individual, ci rezultatul unui proces colectiv. Maurice Halbwachs afirmă că evocarea amintirilor se produce în cadre sociale determinate și funcționează în aceste condiții. Caracterul colectiv al amintirii este alcătuit prin referințe la aceste conștiințe comune; în memorie se reflectă mediul social înconjurător. Cadrul social funcționează ca institut supraveghetor al memoriei, care prin reglementarea evenimentelor amintite garantează consensul social (Halbwachs 1925: VIII–IX). Din punctul de vedere al cercetării noastre astfel de instituții sunt acele grupuri sociale (societăți, asociații, cluburi etc.) care produc, suportă și organizează memoria evenimentelor cercetate. În opinia lui Maurice Halbwachs societatea își imaginează trecutul diferit, în funcție de scurgerea timpului și de împrejuriri, adică își modifică convențiile.

5. Organizarea memoriei colective, practicile comemorative sunt rezultatele privirii prezentului ca trecut. Émile Durkheim susține că fiecare societate își creează timpul său propriu (Durkheim 2002). Ca produs social, noțiunea de timp este validă numai la plural: timpurile sunt produse sociale. Pentru aceste pluralități a propus Fernand Braudel, în anul 1946, noțiunea de timp „aproape nemișcat”, „timp geografic” și ulterior „durată lungă” (*longue durée*) (Braudel 1958; în maghiară: Braudel 1972). Grupurile comemorative vor să se vadă pe ele însăși în această durată.

Precedentele: patrimoniul

Interesul față de trecut, nevoia de a poseda trecutul pare a fi o constantă în viața publică clujeană. Prima datare provine din 1442, prima placă comemorativă (de construire) din 1450. Prima statuie a memoriei în sensul lor de astăzi, dacă definim amplasarea obiectelor memoriale, ca forme ale reprezentării

identității diferitelor grupuri, pentru care se luptă cu mijloace simbolice. Datarea, marcarea, comemorarea sunt categorii schimbătoare, fluctuante pe plan istoric, au avut diferite conotații în diferite perioade, și diferite atitudini s-au înlănțuit cu acestea. Din punctul nostru de vedere însă au niște caracteristici comune: aceste obiecte și gesturi publice sau quasi-publice articulează timpul social și reprezintă uzul timpului și uzul trecutului mai pe urmă al societăților.

În procesul amplasării statuilor și plăcilor comemorative putem separa perioade mai mari. (Posibilitatea distingerii perioadelor provine din segmentabilitatea timpului.) În împărțirea perioadelor un rol important îl au diferitele evenimente, schimbări istorico-politice, mai ales schimbările de stăpânire. Politica schimbătoare a discursurilor, lupta lor simbolică, în funcție de etnicitatea reprezentantă, duce la constituirea sau la eliminarea spațiilor.

În procesul memorării clujene constatarea hotarelor de timp a diferitelor evenimente este în relație cu conștiința de epocă a oamenilor care trăiesc în același spațiu. Definirea diferitelor perioade este absolut artificială. Schimbările aferente nu pot fi privite decât dintr-un punct de vedere ulterior. Odo Marquard afirmă că construirea limitei perioadelor (mai mult: deconstruirea sau mutarea acesteia), „delimitarea” timpului este o pretenție antropologică, ce exprimă „o necesitate a hotarului, a limitei” (Kulcsár-Szabó 2000: 90).

Din perioada 1442–1989 se poate identifica 348 de *obiecte memoriale*. (Acest număr conține și obiectele demolate.) Nu voi prezenta complet etapele de constituire a memoriei prin definirea spațiului, însă voi interpreta sumar perioadele, însoțite de comentarii scurte:

- de la începuturi până la era reformelor (cumpăna secolelor 18–19.) (despre construirea bisericilor,

școlilor, podurilor, turnurilor; despre circumstanțele construirii clădirilor; evenimentele istorice: faptele principilor și ale domnitorilor, vizitele domnitorilor; despre manifestarea indivizilor și a burgheziei timpurii; limba memoriilor este latina)

- de la era reformelor până la 1848–49 (omiterea limbii latine în favoarea limbilor naționale; suportarea memoriei monarhiei)
- 1849–1918 (neschimbarea conjuncturii stăpânirii; după 1867: manifestarea istoriei naționale maghiare – evenimentele din 1848–49 – dominanța limbii maghiare; inventarea tradițiilor)
- 1918–1940 (aparitia etniei române în sfera publică a memoriilor: prima placă comemorativă (procesul memorandiștilor) apare în 1919, prima statuie (Lupa Capitolina) în 1921; interpretarea etnică a trecutului: noua putere a inițiat dispariția mai multor reprezentări considerate inacceptabile)
- 1940–1944 (reîntoarcerea stăpânirii: reabilitarea, scoaterea în evidență a discursului maghiar, reamplasări și reafirmări)
- 1945–1989 (Această perioadă se poate împărți în mai multe etape:
 - instalarea comunismului (lichidarea memoriei maghiare, înlăturarea urmelor monarhiei, înlocuirea cu ideologia comunistă),
 - deschiderea ideologică între 1968–1972 (plăci comemorative bilingve sau în limba română însă cu referiri maghiare),
 - spațializarea concepției unității naționale (originea și unirea),

- omiterea limbilor minoritare din memoria colectivă

Conținutul amplasamentelor de dinainte de 1989, este destul de eterogenă. Trebuie să marcăm diversitatea lingvistică:

Limba	
latină	111
iudaică	3
iudaică și română	1
maghiară	120
maghiară și latină	2
maghiară, iudaică, română și	
germană	1
germană	5
română	100
română și maghiară	5
Total	348

Crearea trecutului și a memoriei colective după 1989

Evenimentele din 1989 s-au constituit ca o ruptură nu numai în sistemul politic ci și în trecutul imaginar. Pe teren social a adus dramele (dramatica) slăbirii credinței în instituții și oficialități. Trecutul creat de până atunci și-a pierdut legitimitatea. După teoria lui Eric Hobsbawm putem afirma că, după eșecuri politice și destabilizarea legăturilor sociale, societățile restructurează relațiile prin inventarea noilor tradiții.

În ceea ce privește trecutul s-a putut observa două tendințe în strategiile autoidentificării. Pe de o parte negarea continuității cu trecutul creat de sistemele anterioare, în favoarea unui nou ordin istoric (*regimé d'historicité, régim du temp*). Noul regim istoric n-a vrut să continue sistemele economico-socio-politice anterioare. Pe de altă parte, în paralel cu acestea s-a ridicat exigența profunzimii istorice: cum se poate legitima, cum se poate crea continuitate în spațiul istoric. Și noul sistem politic a

considerat strict necesar să deducă noul sistem social din istorie. A considerat necesar trecutul și pentru că s-a identificat în mod contrar cu sistemele economico-socio-politice anterioare, s-a delimitat de acestea: astfel trecutul pe de o parte a fost depășit și pe de altă parte a devenit un model.

Despre perioada dintre 1989 și 2008, după cercetările prealabile, se poate afirma că este epoca cea mai productivă, în ceea ce privește construirea memoriilor (memoriei). Au fost amplasate și edificate 163 de plăci comemorative, statui, busturi, monumente, majoritatea acestora având caracter de *ordin politic* și restul de *păstrare a memoriei* (împărțirea provine de la Bodó–Bíró 2000: 15–16). În ceea ce privește volumul amplasării ele constituie jumătatea materialelor cunoscute până atunci, toate fiind dezvelite în două decenii. În continuare voi prezenta tendințele creării trecutului de după schimbările din 1989.

Tradiția înlăturată

După 1989 reprezentările istorice anterioare nu au mai conferit acel sentiment de familiaritate și nici legitimitatea necesară, drept urmare noul regim a încercat să scape de ele (de acel trecut „devalorificat și neautentic”) apelând din nou la organizarea spațiului. Așadar a înlăturat din spațiu plăcile comemorative vechi, fiindcă cele mai multe erau de ordin politic, care și-au pierdut actualitatea, devenind chiar compromițătoare, ca dovezi ale unui trecut, care putea fi interpretat într-un mod greșit.

A înlăturat urmele ideologiei socialiste-comuniste din spațiile publice. Cu acestea au înlăturat memoria unor personalități considerate ca model mai devreme:

- eroii dezrobitori, eliberatorii sovietici (obeliscul și monumentul eroilor sovietici)
- eroii antifasciști, comuniști și ai clasei muncitoare (Gheorghe-Gheorghiu Dej, sergentul Aurel Suciu, Ilie Pintilie, Breiner Béla, Józsa Béla, Emil Isac)

- instituții, sedii, case private (sediul PCR, sediul sindicatului CFR, sediul Amici URSS, casa lui Józsa Béla)
- manifestările precomuniste, ale intelectualilor marxiști, greve ale ceferiștilor (manifestarea PCR-ului din 1939)

Analiza adâncită a luptei simbolice pentru spațiu depășește limitele lucrării de față. Pe scurt pot afirma că ea se formează pe linia procedeelelor amintite: construiește și deconstruiește spațiul comemorării. Dacă (co)memorarea corespunde spațializării, atunci uitarea este cea care corespunde diminuării sau dispariției spațiului.¹ Și aceasta din urmă se consideră o formă de comportament cultural: înseamnă evitarea folosirii reprezentărilor trecutului.

Regimurile creării trecutului

(22 decembrie 1989 – clipa nașterii democrației)

Evenimentele și personalitățile importante ale dictaturii comuniste au predat locul victimelor sistemului totalitar. Data revoluției, ca moment al nașterii democrației, a devenit istorie recentă (*histoire immédiate*), ca memoria propriei lui idei.

Întâmplările din 1989 au fost revendicate de mai multe grupări sociale. După monopoliul ideologic al memoriei, caracteristic regimului anterior, schimbarea democratică a adus și diferențierea memoriei. În 1990 societatea culturală Uniunea Vatra Românească a amplasat plăci comemorative, în locurile unde evenimentele locale s-au sfârșit tragic.² Întreprinderea de Sticlă din Turda a dezvelit o placă unui angajat căzut în Piața Unirii. Pentru memoria evenimentelor au rivalizat Consiliul Județean Cluj³ și Primăria Municipiului Cluj-Napoca. Aceste instituții, pentru legitimarea structurii politice și susținerea încrederii, au marcat acele locuri și edificii cu numele și datele de naștere ale victimelor. La data de 17. octombrie 2003,

Primăria a ridicat un monument al revoluționarilor: *Stâlpi împușcați*.

Perioada de după 1989 reprezintă, de fapt, epoca-Funar (1992–2004). Gheorghe Funar, în primele lui discursuri electorale, a accentuat necesitatea restructurării trecutului, a promis transpunerea istoriei române (prin dezvelirea statuilor și plăcilor comemorative), platforma electorală fiind „înapoierea” (redarea) centrului și întărirea identității prin crearea memoriei colective.

(Prototipuri și eroii democrației)

Mici grupuri sociale și-au amintit despre noi personalități române, care – fiind în opoziție în regimul anterior – pot avea un rol important în legitimizarea noului sistem. De exemplu medicul Iuliu Moldovan, fostul deținut politic al închisorilor comuniste, sau Iuliu Maniu, pentru care a apărut un adevărat cult. Președinte al Consiliului Dirigent, „organism românesc provizoriu de integrare a Transilvaniei după Marea Unire”⁴ Maniu a reprezentat pentru noul sistem politic și pentru conducerea locală naționalistă prototipul democratului român.

În strategia construirii memoriei li s-a acordat un rol însemnat și reprezentanților și exponenților științelor și artelor. Anumite personalități precum compozitorul Sigismund Toduță, poetul Aurel Gurghianu, poetul și dramaturgul Radu Stanca, poetul Alexandru Căprariu, scriitorul Ion. D. Sîrbu, eminescologul Ion V. Boeriu, istoricul David Prodan, academicianul Raluca Ripan, profesorii de istorie literară Dumitrie Popovici și Ioana Em. Petrescu, etc. au fost introduse în spațiu memorial. Pentru anumite personalități (istoricul Alexandru Lapedatu, lingvistul Grigore Silași, dascălul Onisifor Ghibu, medicul Dominic Stanca) au fost amplasate noi plăci

comemorativă sau plăci mai valoroase, conform noii ideologii. Gestul acesta îl putem considera ca pe o onorare a realizărilor intelectuale valabile. Memoria lor a rămas neschimbată în instaurarea imaginărilor naționale. Plăcile comemorative și busturile personalităților democrației au fost dezvelite sau ridicate mai ales de diferite societăți, asociații și particulari.

Punctele cele mai importante ale industriei memoriale (memoriei) a elitei românești se referă la dezvoltarea națională, prejudecii naționale, integrarea și unitatea națională. Acestea au fost chemate să contrabalanseze eterogenitatea organizării memoriei de dinainte de 1989.

(1848-49 românesc și procesul Memorandiștilor)

Memoria lui Avram Iancu a fost evocată, ca să umple cu conținut simbolic centrul alternativ al Clujului și să contrabalanseze cultul regelui Mathias. Statuia a fost ridicată de ziua națională, în anul 1993. Ultima placă comemorativă dedicat memoriei lui George Barițiu și Nicolae Bălcescu (1996) prezintă în mod defavorabil maghiarimii revoluția și lupta pentru libertate: „afirmarea idealurilor sacre ale românilor a declanșat presiunea sângeroasă condusă de nemeșii unguri în timpul căreia au fost uciși peste 40000 de români, și au fost incendiate 230 sate”⁵. Ideologia oficială balansând memoria maghiară a accentuat momentele compromițătoare în judecarea luptei pentru libertate. Îndreptățirea plăcii comemorative a fost subliniată de sfințirea acesteia de către iluștrii reprezentanți ai bisericii.

Cu memoria evenimentelor românești au fost marcate și alte spații considerate importante. În 1997 la Cetățuia a fost ridicat un monument maiestuos. Dintre textele amplasate unul este anticomunist, altul reprezintă o interpretare aparte a evenimentelor din 1848: „Pe această înălțime numită „Cetățuia” și în alte locuri din zona Clujului, au fost executați un mare

număr de români, în campania de reprimare a revoluției de la 1848 din Transilvania. În memoriam prefectul Alexandru Bătrâneanu, tribunii Vasile Simonis, Vasile Turcu, Alexandru Țicudi, marele istoric și gânditor german Ștefan Ludwig Roth și mulți alții, unii, care au fost pomeniți în documentele vremii, alții, cei mai mulți, ale căror nume au rămas necunoscute”⁶.

Aceste plăci vorbesc numai despre românii deportați și executați. Placa comemorativă referitoare la procesul Memorandiștilor⁷ pune pe primul plan istoria maghiarilor în mod defavorabil. Tot acest eveniment ne amintește și de Monumentul Memorandiștilor din centru (1994), care a devenit și parte integrantă a stemei Clujului. În perioada respectivă au fost denumite și străzi cu numele fiecărui memorandist.

(Unitatea națională română)

A fost accentuată pregătirea, procesul și istoria unirii din 1918. A fost marcat spațiul unde „a activat Senatul Național Român din Ardeal având în frunte pe dr. Amos Frâncu și dr. Emil Hațieganu, care au luptat pentru afirmarea politică a națiunii române și pentru realizarea Marii Unirii”⁸. În memoria nou-creată l-au introdus și pe elevul român Octavian Petrovici, împușcat în decembrie 1918 „în lupta cu gărzile nemeșilor pentru apărarea sediului Senatului Național Român din Ardeal.”

Au dezvelit bust și placă comemorativă pentru politicianul Alexandru I. Lăpădatu „luptător neobișnuit pentru întregirea României”⁹ și au denumit o stradă cu numele lui; istoricul Ioan Lupaș a fost prezentat, pentru prezent și posteritate, ca „militant de seamă pentru marea unire, profesor la Universitatea Daciei Superioare, fondator și director al Institutului de Istorie Națională, remarcabilă personalitate a culturii române”¹⁰. Pe fostul Hotel New York s-a amplasat o placă comemorativă, care dovedește că aici „a fost pregătită

apariția, la 1 mai 1921, a cunoscutei reviste Gândirea, rod al idealurilor Marii Uniri”¹¹. Placa amplasată pe fațada Primăriei comemorează: „Această clădire a fost ultimul punct important al rezistenței inamice, cucerit de armata noastră în înaintarea ei victorioasă, care a readus Ardealul de Nord – străveche vatră românească – în granițele sale firești.”¹² În incinta Primăriei „s-a întrunit în ședință guvernul României la 13 martie 1945, cu prilejul revenirii sub administrație românească a Transilvaniei de Nord, răpită prin Dictatul fascist de la Viena”¹³. Mișcarea „pentru apărarea democrației și integrității teritoriale a statului român” în mai 1946 a declanșat și „protestul studențimii clujene, concretizat în marea grevă antirevizionistă și anticomunistă.”¹⁴

Discursuri naționale

Amplasamentele de după 1989 au un caracter etnic, sunt imagini istorice în paradigme naționale. Istoriile reprezentate a naționalităților se ciocnesc, mai ales pentru etnia maghiară devin defavorizante, compromițătoare. Deci reconstruirea memoriei istorice române unilaterală reduce afirmarea celei maghiare.

Aceste exemple ne prezintă o luptă simbolică între discursurile maghiare și române pentru reconstruirea memoriei colective. În acest spațiu conviețuiesc două etnii. Trecutul lor istoric însă se judecă diferit, astfel cele două reprezentări nu se suprapun. În spațiul public se confruntă două tipuri de memorii istorice „despre un trecut comun trăit în mod diferit” (Mannová 2002: 28). Două tipuri de memorie istorică, două lumi contrare, drept urmare două tipuri simultane, dar diferite, chiar contrare de interpretare a trecutului. Maghiarii și românii comemorează evenimente diferite datorită concepției diferite a trecutului din prisma prezentului. În acest fel strădania creării memoriei istorice și a formării spațiului are drept urmare declanșarea conflictelor interetnice.

Posedarea memoriei colective nu este o evoluție, ci o luptă. Lupta pentru trecut și pentru construirea memoriei colective se leagă, e de la sine înțeles, cu lupta pentru spațiu. Găsim nenumărate analize pe această temă în literatura problemei respective. Pe lângă pretențiile de organizare a spațiului, derivate din practica comemorării, există și alte forme ale luptei pentru constituirea memoriei colective, cum ar fi de exemplu botezarea spațiului: botezarea spațiului geografic, sau a străzilor. Teoria lui Michel Foucault despre discursuri ne ajută la clarificarea problemei. Autorul consideră discurs orice modalitate de exprimare socială, și afirmă, că, de-a lungul istoriei, există o luptă continuă pentru acestea: „discursul este acea putere, pe care oamenii încearcă să o acapareze.” (Foucault 1998: 51) Se dă o mare luptă pentru discurs – și cu mijloacele discursului. Iar discursurile nu sunt la îndemâna oricui, cei care le posedă nu asigură folosința lor pentru oricine: „diferitele teritorii ale discursului prezintă diferite grade de deschidere, fără posibilitatea de a pătrunde oriunde, unele teritorii fiind strict interzise.” (Foucault 1998: 60)

În concordanță cu teoria amintită, amplasarea plăcilor, vorbirea despre trecut se consideră un discurs pentru care se înfruntă diferite grupări (de putere), „asociații de discursuri” – după Foucault, cu scopul de a influența această memorie colectivă. În era lui Funar (sau mai ales în era lui Funar) privilegiul formării discursurilor l-a avut elita românească.

Configurațiile reconstituirii memoriei române

Cum se luptă „asociațiile de discursuri” (Foucault 1998: 61) pentru reprezentarea în spații a interpretării istoriei lor? Cum se desfășoară lupta pentru posedarea spațiului?

Putem afirma că reconstituirea memoriei are o construcție bine gândită, o retorică conștientă. Actorii aleg spațiul, timpul și evenimentul memoriei.

(Alegerea spațiului)

În alegerea spațiului putem observa mai multe metode. Una mai evidentă este cea prin inventarea noilor tradiții (vö. Hobsbawm 1987). Elita în poziția legitimă creează noi memorii. Strădania are ca finalitate acoperirea spațiilor importante cu locuri marcate simbolic (Bodó–Bíró 2000: 27), atașându-le astfel la spații naționale românești. Mai ales centrul și părțile apropiate ținesc exigența aceasta. Centrul, fiind construit în perioada stăpânirii maghiare și săsești, a fost străin pentru etnia română în acest sens. Elita românească caută și creează memorii pentru spațiul respectiv. Aici a fost edificat Monumentul Memorandiștilor, placa comemorativă a Senatului Național Român din Ardeal și a primarului Iulian Pop, etc.

A doua metodă este de fapt în relație cu prima. Elita românească, prin nevoia ei de ocupare simbolică a spațiului, a plantat în spații marcate anterior de etnia maghiară. (Aici nu este vorba de crearea unor spații paralele). Metoda respectivă este motivată și prin faptul că acestea sunt locuri ale trecutului comun: la casa memorială a matematicianului Bolyai János a fost amplasată placa redacției Steaua, locul unde a fost Unió este stăpânit și de memoria procesului Memorandiștilor, pentru Nicolae Bălcescu au consacrat o placă într-un loc deja marcat cu memoria poetului Petőfi Sándor.

A treia metodă în lupta pentru trecut este suprascierea, slăbirea simbolică a spațiilor aparținând altor etnii. De exemplu: noua placă la casa memorială al regelui Mathias „românul Matei Corvin este considerat... cel mai mare rege al Ungariei”, la 1. decembrie 1992 pe statuia lui Mathias s-a reamplasat opinia lui Nicolae Iorga ¹⁵, etc, etc.

(Alegerea evenimentelor)

Posesorul discursurilor istorice vrea să transcrie retroactiv durata istorică (timpul istoric), să redacteze, să rescrie istoria în interesul legitimității prezentului (Barna 2002: 160). Prin alegerea evenimentelor, elita are ca scop construcția națională (*nemzetepites*) și legitimarea naturii organice a memoriei colective. După cum am menționat, un rol important îl au mișcările naționaliste de după războaie.

Au fost amplasate plăci comemorative pentru memoria „primei” instituții. Acestea au fost fondate, conduse de „primii” cultureroi: în 1853 „după secole de întuneric și intoleranță” s-a înființat prima școală românească, Sextil Pușcariu, „reputat lingvist și profesor, primul rector al Universității Daciei Superioare” a fondat în 1919 “primul institut de lingvistică din țară”, medicul Dominic Stanca a fost întemeietorul primului spital românesc. Iulian Pop a fost primul primar al Clujului, Grigore Silași a fost “primul profesor de limba și literatura română” etc.

(Alegerea timpului)

Este interesantă și data comemorării sau dezvelirii, alegerea timpului de comemorat. Plăcile comemorative au fost amplasate la aniversările (rotunde) ale evenimentelor, la sărbători și la ziua națională. Astfel, au fost amplasate plăci la aniversarea a 81 de ani de la înscăunarea primarului Iulian Pop, la a 80-a și a 85-a aniversare a Armatei Teritoriale 4., la a 125- a aniversare a predării gării, la a 8-a aniversare a revistei *Gândirea*, etc. Aceste date, aceste aniversări ne orientează spre lucruri funcționale de lungă durată.

Jan Assmann interpretează această caracteristică a memoriei societăților dependentă de scris prin schimbarea *coerenței rituale*, adică a „constrângerii repetative” a înțelesului cultural cu *coerența textuală* (Assmann 1999: 88–89).

Alcătuiesc o grupă separată amplasamentele care se leagă de *ziua națională*. Acestea sunt: placa comemorativă amplasată pe statuia lui Mathias (1992), statuia lui Avram Iancu (1993), plăcile comemorative pentru Ioan Lupaș (1994) și Senatul Național Român din Ardeal (1994), placa de pe Columna lui Traian (1998) și de pe Lupoaica reedificată (2003). Alegerea datei, accentuată, are rolul să încadreze evenimentele în memoria colectivă română.

În alte cazuri, elita românească a amplasat plăci comemorative de *ziua națională maghiară*. Pentru Nicolae Bălcescu și George Barițiu (1996), pentru români executați în 1848 (1997), pentru lingvistul Grigore Silași (1999), pentru istoricul Ștefan Meteș (2000) și „cu prilejul revenirii sub administrație românească a Transilvaniei de Nord” (2004).

Reacțiile și amplasarea maghiarilor – construcția martiriului național

În percepția maghiarilor organizarea memoriei românești a întărit atitudinea și imaginea autodefinirii prin ceea ce s-ar putea numi *soarta tragică minoritară*. Etnia maghiară a politizat și textele apolitice amplasate personalităților române. În opinia ei, memoria reconstituită a oamenilor de știință a funcționat ca pretext elitei românești pentru a vorbi despre o istorie defavorabilă maghiarimii. De asemenea etnia maghiară a interpretat orice amplasament din partea românilor prin coduri etnice.

Etnia maghiară nu a avut posibilitatea să intre în spații publice cu reprezentările sale istorice. Conducerea locală nu și-a dat aprobarea pentru localizarea acestora în spații centrale. Cele în limba maghiară au fost amplasate îndeosebi în biserici, în curtea unor parohii, în școli (în spații quasi-publice și omogene naționale), – în schimb cele ridicate de elita românească se pot

regăsi pe străzile sau în piețele publice ale orașului. În Liceul Brassai Sámuel au fost comemorate eroicele lupte din 1849 (2002),¹⁶ în incinta bisericii reformate a fost aniversat mileniul întemeierii statului maghiar (2000), în parohia lutherană a fost amplasată placa dedicată memoriei lui Kossuth Lajos (2002), în biserica unitariană a fost dezvelită placa revoluției din 1956 (2006).¹⁷ În curtea bisericii lutherane a fost rezervat un loc pentru busturile poezilor Reményik Sándor (1991) și Bartalis János (1992). În instituții școlare au fost edificate busturile și placa comemorativă a domnitorului Bocskai István (2006), a fondatorului religiei, Dávid Ferenc (1992?) a eroilor războaielor mondiale (2006), a scriitorului Szabó Dezső (2006) și monumentul revoluției din 1956 (2006). Spațiile acestea au redus și conținutul memoriei: au amplasat plăci la a 90-a aniversare a Asociației Femeilor Unitariene, la a 115-a aniversare al Societății Dávid Ferenc, la a 100-a aniversare a Asociației Tineretului (2000), a 100-a aniversare a Colegiului Unitarian (2001), în memoria episcopului Szedressy Pál (1996) și la a 145-a aniversare a sfințirii bisericii reformate (1996).

În organizarea memoriei din partea etniei maghiare toate acestea reflectă o sacralizare a monumentelor, sau cel puțin pretenția de a construi locuri comemorative mai intime. Valorile moral-naționale transmise astfel conduc la accentuarea martirologiei naționale. Comunitatea de memorie devine parțial izolată, profilurile instituțiilor nu permit receptarea din partea outsiderilor.

Eșecurile și „învinșii” (looseri)

Chiar fără a intra în amănunte, se poate constata că maghiarimea a cam rămas în afara practicii de comemorare, având posibilități reduse în privința manevrării discursurilor despre trecutul său istoric. Elita românească controlează într-un

mod determinant discursul despre trecut, și prin aceasta și posibilitatea creării simbolice a spațiului.

După cele menționate mai sus, putem afirma că succesul organizării memoriei înseamnă reprezentarea în spații cât mai publice. Însă n-ar fi completă analiza, dacă nu am enumera și cele nereușite:

- statuia mareșalului Antonescu – inițiativa primarului (1996–2002)
- Columna lui Traian – inițiativa primarului (1998–2001)
- statuia lui Ștefan cel Mare – inițiativa primarului (2003–2004)
- statuia lui Samu Fényes – inițiativa primarului (2000) (autorul cărții *Ungaria revizionistă*)
- statuia lui Áron Márton – inițiativa bisericii catolice maghiare și a elitei maghiare (2000–) (candidatul sfântului minorităților)¹⁸
- monumentul 1956 – inițiativa bisericilor maghiare și a politicienilor maghiari
Cine sunt fără reprezentării, cine sunt fără memorii spațializate, cine rămân în afara creării memoriei colective?
- acele grupuri sau etnii, care *nu au* istorie (Lévi-Strauss a declarat *staționere* sau *reci* acele societăți, care nu percep istoria): romi
- femeile, care rămân în afara istoriilor oficiale (reconstituirea memoriei este un ordin (gen) masculin: pe de o parte nu sunt prea multe eroine, pe de altă parte nu sunt prea mulți actori feminini în procesul comemorării)
- etnii sau grupuri sociale analfabete și background-ul instituțional
- unele grupuri socioculturale (ex.: societatea cartierelor și periferiilor orașene)
- cei care lipsesc din publicul politic.

Concluzii

Am prezentat schițat retorică (configurațiile retorice) ale organizării memoriei în perioada respectivă. Am cercetat caracteristicile memoriei colective și am afirmat că formarea memoriei colective nu este rodul unei organizări spontane, ci rezultatul unei construcții conștiente. Prezentul comemorant folosește trecutul în scopuri proprii, prin posesia trecutului luptă pentru consolidarea simbolică a propriei poziții. La gestul ilustrativ al comemorării rivalizează diferite grupări sociale (asociații, organizații, partide). Comemorarea conștientă și organizată vine să consolideze și să reprezinte identitatea grupărilor comemorante.

Era-Funar este o perioadă care se diferențează prin intenția conștientă și sistematică a constutuirii trecutului. O putem considera ca o întreprindere, o industrie a memoriei colective. Pe lângă pretențiile de organizare a spațiului derivate din practica comemorării există și alte forme ale luptei pentru constituirea memoriei colective, cum ar fi de exemplu botezarea spațiului (botezarea spațiului geografic sau a străzilor, a instituțiilor), naționalizarea spațiilor publice (băncile din parcuri, coșurile de gunoi tricolore, mulțimea steagurilor), reprezentarea orașului românesc (prin monografiile, albume, cărți editate de Primărie).

Elita și media maghiară au adus argumente din poziția ofensată, sensibilitatea națională a folosit instrumentele martiriologiei (martiriului). Au reacționat la organizările memoriei ca fiind o „nouă provocare cinică de tip Funar”, „agitație șovină”. „Noile plăci comemorative” și „noile statui ai primarului” au fost receptate ca fiind cauzele martiriului național și susținătoarele sorții tragice de minoritar, reproducând astfel discursurile minoritare.

Succesul organizărilor a fost accentuat și prin susținerea venită din poziții politice.

Însă memoria creată, ca să devină colectivă, ca să fie larg acceptată, trebuie să fie „folosită” prin tehnicile periodice

spontane sau organizate. Numai prin cercetările acestora putem măsura legăturile emoționale comune. Însă în această analiză nu ne-am ocupat cu aceste probleme.

Prin procesul reconstituirii trecutului putem observa diferite motive și repercusiuni:

- organizarea trecutului produce memoria locală și *localité* (Appadurai)
- cu spațializarea memoriei se produce și *domesticirea istoriei* (*domestiquet l'histoire*)
- spațiul etnicizat dezvăluie și suportă hotare etnice
- comportamentele care se manifestă în organizarea memoriei reproduc structura și pozițiile politice (majoritar–minoritar, putere–opoziție etc.)
- structura societății devine vizibilă și „memorizabilă”
- trecutul funcționează ca un capital politic: diferite grupuri din trecutul imaginar profită de avantaje politice
- dominanța etniei române în sfera publică

Câteva cifre despre amplasamentele de după 1989:

Limba	
iudaică	3
iudaică și română	3
maghiară	34
română	113
latină	1
maghiară și română	2
română și engleză	4
română și iudaică	1
română și latină	1
română, maghiară și germană	1
Total	163

NOTE

¹ Tzvetan Todorov însă nu consideră uitarea ca opoziție a memoriei. În interpretarea sa denumirile care se opun ar fi *conservarea* și *radierea* (uitarea), în vreme ce memoria se prezintă ca un intermediar necesar și omniexistent. („Il faut d’abord rappeler une évidence: c’est que la mémoire ne s’oppose nullement à l’oubli. Les deux termes qui forment contraste sont l’effacement (l’oubli) et la conservation; la mémoire est, toujours et nécessairement, une interaction des deux.”) (Todorov 1995: 14).

² VEȘNICA CINSTIRE/ EROILOR NOȘTRII/ 22 DECEMBRIE 1989/
UNIUNEA VATRA ROMÂNEASCĂ

³ ÎN MEMORIA CELOR CARE S-AU/ JERTFIT PENTRU LIBERTATE ȘI/
DEMOCRAȚIE ÎN ZILELE DE/ 21-22 DECEMBRIE 1989.

⁴ ÎN ACEASTĂ CLĂDIRE/ A FOST SEDIUL/ CONSILIULUI DIRIGENT/
TOAMNA ANULUI 1919–APRILIE 1920/ ORGANISM ROMÂNESC
PROVIZORIU/ DE INTEGRARE A TRANSILVANIEI/ DUPĂ MAREA
UNIRE,/ ÎN CADRUL STATULUI NAȚIONAL/ UNITAR ROMÂN/
AVÂNDU-L CA PREȘEDINTE PE/ IULIU MANIU/ 9 DECEMBRIE 1994.

⁵ ÎN ACEASTĂ CLĂDIRE/ AU POPOSIT ÎN ANII/ 1848–1849,/ ÎN
TIMPUL DESFĂȘURĂRII/ ACȚIUNILOR DE ORGANIZARE/ A LUPTEI
PENTRU/ LIBERTATE ȘI/ UNITATE NAȚIONALĂ,/ GEORGE BARIȚIU/
ȘI/ NICOLAE BĂLCESCU/ MARI PERSONALITĂȚI/ ALE REVOLUȚIEI
ROMÂNE/ AFIRMAREA IDEALURILOR/ SACRE/ ALE ROMÂNILOR/
A DECLANȘAT/ REPRESIUNEA SÂNGEROASĂ/ CONDUSĂ/ DE
NEMEȘII UNGURI/ ÎN TIMPUL CĂREIA/ AU FOST UCIȘI PESTE/ 40000
DE ROMÂNI,/ ȘI AU FOST INCENDIATE/ 230 SATE; IN THIS BUILDING/
WERE HOSTED BETWEEN/ 1848–1849,/ DURING THE
DEVELOPMENT/ OF THE BATTLE/ FOR/ FREEDOM/ AND NATIONAL
UNITY,/ GEORGE BARIȚIU/ AND/ NICOLAE BĂLCESCU/ GREAT
PERSONALITIES/ OF THE ROMANIAN REVOLUTION/ THE ATTEMPT
OF THE ACTION/ TAKEN BY/ THE ROMANIAN PEOPLE/ FOR
RACHING/ ITS SACRED IDEALS/ UNLEASHED A/ BLOODY

REPRESSIONS/ LED BY HUNGARIAN ARISTOCRACY/ WHILE OVER/
40000 ROMANIANS/ WERE KILLED,/ 230 VILLAGES WERE
BURNED/ AND TOTALLY DESTROYED;

⁶ PE ACEASTĂ ÎNĂLȚIME NUMITĂ/ „CETĂȚUIA”/ ȘI ÎN ALTE LOCURI
DIN ZONA CLUJULUI, AU FOST EXECUTAȚI/ UN MARE NUMĂR DE
ROMĂNI,/ ÎN CAMPANIA DE REPRIMARE A REVOLUȚIEI DE LA 1848
DIN TRANSILVANIA./ */ IN MEMORIAM/ PREFECTUL/ ALEXANDRU
BĂTRÂNEANU,/ TRIBUNII/ VASILE SIMONIS,/ VASILE TURCU,/
ALEXANDRU ȚICUDI/ MARELE ISTORIC ȘI GÂNDITOR GERMAN/
ȘTEFAN LUDWIG ROTH/ ȘI MULȚI ALȚII,/ UNII, CARE AU FOST
POMENIȚI ÎN DOCUMENTELE VREMII,/ ALȚII, CEI MAI MULȚI, ALE
CĂROR NUME AU RĂMAS NECUNOSCUȚE./ EXECUTAT DE S. C.
TURNATORIA METALUL 1997.

⁷ ÎN ACEASTĂ CLĂDIRE A AVUT LOC/ ÎN MAI 1894/ PROCESUL
MEMORANDIȘTILOR/ „Existența unui popor/ nu se discută, se afirmă”

⁸ ÎN ACEASTĂ CLĂDIRE, FOSTUL SEDIU AL BĂNCII/ „ECONOMUL”
S-A ÎNFIINȚAT LA 2 NOIEMBRIE 1918 ȘI A ACTIVAT/ SENATUL
NAȚIONAL ROMÂN DIN ARDEAL/ AVÂND ÎN FRUNTE PE/ DR. AMOS
FRÂNCU ȘI DR. EMIL HAȚIEGANU/ CARE AU LUPTAT PENTRU
AFIRMAREA POLITICĂ A/ NAȚIUNII ROMÂNE ȘI PENTRU
REALIZAREA/ MARI UNIRII DE LA 1 DECEMBRIE 1918/ <<1
DECEMBRIE 1994>>

⁹ ISTORICUL/ ALEXANDRU I. LĂPĂDATU/ ACADEMICIAN,
PROFESOR,/ OM POLITIC/ 1876–1950/ LUPTĂTOR NEOBIȘNUIT
PENTRU/ ÎNTREGIREA ROMÂNIEI.

¹⁰ ACEASTĂ CASĂ A APARTINUT/ ȘI AICIA LOCUIT MARELE ISTORIC/
DR. IOAN LUPAȘ/ (1880–1967)/ MILITANT DE SEAMĂ PENTRU
MAREA UNIRE./ PROFESOR LA UNIVERSITATEA DACIEI
SUPERIOARE./ FONDATOR ȘI DIRECTOR AL INSTITUTULUI DE
ISTORIE NAȚIONALĂ./ REMARCABILĂ PERSONALITATE A
CULTURII ROMÂNE./ 1 DECEMBRIE 1994

¹¹ AICI ÎN FOSTUL RESTAURANT „NEW YORK”/ ACTUALUL „CON-
TINENTAL”/ A FOST PREGĂTITĂ APARIȚIA, LA 1 MAI 1921,/ A

CUNOSCUTEI REVISTE/ GÂNDIREA/ ROD AL IDEALURILOR MARI
UNIRI./ PRIN STRĂDANIA ȘI TALENTUL UNOR SCRITORII/ DIN
TOATE PROVINCIIILE ROMÂNEȘTI./ CEZAR PETRESCU, GIB I.
MIHĂESCU,/ LUCIAN BLAGA, ADRIAN MANIU, D. I. CUCU/ ȘI ALȚII./
ACEASTĂ PLACĂ A FOST AMPLASATĂ DE/ PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA LA 2 MAI 2001

¹² 11 OCTOMBRIE 1944 – 11 OCTOMBRIE 1994/ O JUMĂTATE DE
SECOL DE CÂND ORAȘUL NOSTRU A/ FOST ELIBERAT DE CĂTRE
ARMATA ROMÂNĂ DIN ROBIA/ ÎN CARE ÎL ARUNCASE DICTATUL
DE LA VIENA./ ACEASTĂ CLĂDIRE A FOST ULTIMUL PUNCT IM-
PORTANT/ AL REZISTENȚEI INAMICE, CUCERIT DE ARMATA
NOASTRĂ/ ÎN ÎNAINȚAREA EI VICTORIOASĂ, CARE A READUS
ARDEALUL/ DE NORD – STRĂVECHE VATRĂ ROMÂNEASCĂ – ÎN/
GRANIȚELE SALE FIREȘTI./ GLORIE ETERNĂ EROILOR NEAMULUI!

¹³ ÎN ACEASTĂ SALĂ S-A ÎNTRUNIT/ ÎN ȘEDINȚĂ GUVERNUL
ROMÂNIEI/ LA 13 MARTIE 1945, CU PRILEJUL/ REVENIRII SUB
ADMINISTRAȚIE/ ROMÂNEASCĂ A TRANSILVANIEI/ DE NORD,
RĂPITĂ PRIN DICTATUL/ FASCIST DE LA VIENA/ PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI CLUJ-NAPOCA/ 13 MARTIE 2004

¹⁴ ÎN NOAPTEA DE 28/29 MAI 1946/ ACEST CĂMIN STUDENȚESC/ A
FOST ATACAT ȘI DEVASTAT/ DE GRUPURI PROVOCATOARE
ÎNARMATE/ VIOLENTELE COMISE DE ACESTEA AU FOST URMATE
DE PROTESTUL/ STUDENȚIMII CLUJENE,/ CONCRETIZAT ÎN
MAREA GREVĂ/ ANTIREVIZIONISTĂ ȘI ANTICOMUNISTĂ/ DIN 1–
19 Iunie 1946,/ CEA DINTÂI MIȘCARE/ PENTRU APĂRAREA
DEMOCRAȚIEI/ ȘI/ INTEGRITĂȚII TERITORIALE/ A STATULUI
ROMÂN.

¹⁵ BIRUITOR ÎN RĂZBOAIE, ÎNVINS/ NUMAI LA BAIA DE PROPRIUL/
SĂU NEAM, CÂND ÎNCERCA SĂ/ ÎNVINGĂ MOLDOVA NEBIRUITĂ./
N. IORGA

¹⁶ AZ UNITÁRIUS KOLLÉGIUM/ 47 diákja emlékére,/ akik részt vettek
az 1848–49-es/ magyar szabadságharcban./ Sokan közülük életüket
áldozták/ népünk szabadságáért./ Példájuk buzdítson, örökségüket/ ápoljuk
és adjuk tovább!/ 2002. március idusán.

¹⁷ *Annyi jogunk lesz eredményeinkhez, / amennyi helyet foglal el szivünkben a hit tüze!"/ KOSSUTH LAJOS/ 1802 – 1894/ evangélikus egyházához mindhalálíg hű, / a nemzet szabadságáért küzdő magyar/ hazafi emlékére állította az emléktáblát/ születésének 200. évfordulóján/ a Romániai Ágostai Hitvallású Evangélikus-/ Lutheránus Egyházkerület és/ a Kolozsvári Egyházközség./ Kolozsvár, 2002.*

¹⁸ În data de 28 februarie 2009, după terminarea studiului prezent, a fost amplasată statuia episcopului Áron Márton în centrul Clujului.

BIBLIOGRAFIE

ASSMANN, Jan

1999 *Kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban.* Atlantisz Könyvkiadó, Budapest

BARNA Gábor

2002 Idő és emlékezet. In: ÁRVA Judit – GYARMATI János (szerk.): *Közelítések az időhöz. Tanulmányok.* (Tabula könyvek, 3.) Néprajzi Múzeum, Budapest, 152–171.

BODÓ Julianna – BIRÓ A. Zoltán

2000 Szimbolikus térfoglalási eljárások. In: BODÓ Julianna (szerk.): *Miénk a tér? Szimbolikus térfoglalási eljárások a székellyföldi régióban.* (Helyzet Könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 9–42.

BRAUDEL, Fernand

1958 Histoire et sciences sociales. La longue durée. *Annales ESC.* (4) 725–753.

1972 A történelem és a társadalomtudományok: a hosszú időtartam. *Századok.* 988–1012.

CHASTEL, André

2006 Az örökség fogalma. In: ERDŐSI Péter – SONKOLY Gábor (szerk.): *A kulturális örökség*. (Atelier füzetek, 7.) L'Harmattan-Atelier, Budapest, 97–132.

DURKHEIM, Émile

2002 *A vallási élet elemi formái*. (Kultúrák keresztútján.) L'Harmattan Kiadó, Budapest

FOUCAULT, Michel

1998 A diskurzus rendje. In: Uó: *A fantasztikus könyvtár. Válogatott tanulmányok, előadások és interjúk*. Válogatta és fordította ROMHÁNYI TÖRÖK Gábor. Pallas Stúdió-Attraktor kft, Budapest, 50–74.

HALBWACHS, Maurice

1925 *Les cadres sociaux de la mémoire*. Librairie Félix Alcan, Paris

HOBSBAWM, Eric

1987 Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870–1914. In: HOFER Tamás – NIEDERMÜLLER Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. (Kultúraelmélet és nemzeti kultúrák, 1.) MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 127–197.

HOBSBAWM, Eric – RANGER, Terence (eds.)

1983 *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, Cambridge

KULCSÁR-SZABÓ Zoltán

2000 A „korszak” retorikája. (A korszak- és századforduló mint értelmezési stratégia.) In: BEDNANICS Gábor – BENGÍ László

– KULCSÁR-SZABÓ Ernő – SZEGEDY-MASSZÁK Mihály
(szerk.): *Az irodalmi szöveg antropológiai horizontjai*. Osiris
Kiadó, Budapest, 90–105.

MANNOVÁ, Elena

2002 Nemzeti hősköztől az Európa térig. A kollektív emlékezet
jelenetei Komáromban, a szlovák-magyar határon. *Regio XIII.* (3)
26–45.

NORA, Pierre

1999 Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája.
Aetas X. (3) 142–157.

2007 Emlékezetdömping. Az emlékezés hasznáról és káráról.
Magyar Lettre Internationale. (66) 35–37.

NORA, Pierre (éd.)

1984–1992 *Les lieux de mémoire*. I–III. Gallimard, Paris

TODOROV, Tzvetan

1995 *Les abus de la mémoire*. Arléa, h. n.

THE INDUSTRY OF COLLECTIVE MEMORY AFTER 1989 IN CLUJ-NAPOCA

Abstract

The author tries to show how, using history to their ethnic interest, Romanians and Hungarians in Cluj - Napoca construct after 1989 a different and parallel collective memory. While Hungarians call the earliest certifications and the Hungarian past of the city, the Romanians place in history a majority view, which builds and memory requires a Romanian past. But both of them discard the communist past and its heritage (plates, statues, etc.).

ISBN 978-973-0-07336-2